

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

МАТЕМАТИКА И ИНФОРМАТИКА

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

ПРЕДУЧИЛИЩНО НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ Педагогика

Българско научно-методическо и педагогическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

ХИМИЯ ПРИРОДНИТЕ НАУКИ В ОБРАЗОВАНИЕТО астрономия биология география физика

ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

СТРАТЕГИИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

Чуждоезиково обучение

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киевски 1

40

6 – 12 ОКТОМВРИ
2016 Г.

Без проблеми по български език

*Откъс от „Образователни практики
за повишаване на резултатността
в обучението по български език“*

Ганка Янкова

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

Снежана Георгиева

Регионално управление на образованието – Шумен

Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020) е вече факт и в нея се извежда ролята на грамотността като основен фактор за личен и обществен просперитет – грамотността е от решаващо значение за способността на човек да се развива като личност, да се учи през целия живот и да се реализира пълноценно. Но през последните години понятието грамотност най-често се включва в отрицателен контекст и причините са постиженията на българските ученици в Националното външно оценяване и в международните изследвания.

Години наред се говори за променена образователна ситуация, за „друга“ образователна парадигма, чиито диференциални признаци са мотивирани от стремежа за промяна от граматично ориентирано към комуникативно ориентирано обучение по български език. Извежда се целесъобразността на изучаването на езиковите единици с оглед на тяхното комуникативно предназначение (с възможен диапазон от владеене на лексикалните и граматическите явления в пределите на нормата); на поставянето в центъра на образователния процес на детето и променената посока на педагогическото взаимодействие: от

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н.

Маргарита Георгиева

E-mail: m.georgieva@abv.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка

0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Български език
и литература“,
кн. 4/2016:**

МЕТОДИКА

Образователни практики за повишаване на резултатността в обучението по български език / Ганка Янкова, Снежана Георгиева

Художественият текст – лаборатория за компетентности / Соня Александрова, Фани Бойкова

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Диалогът на Д. Дебелянов с Бодлер, Верлен, Жам и Рембо / Магдалена Петрова

ЕЗИКОЗНАНИЕ

Езиковите технологии и ресурси – нови перспективи в обучението по български език (Българската лексикално-семантична мрежа БулНет и Българският национален корпус) / *Светла Коева, Светлозара Лесева, Ивелина Стоянова, Мария Тодорова*

Съвременни лексикални ресурси и тяхното приложение в обучението по български език / *Сия Колковска, Диана Благоева, Ванина Сумрова*

Предизвикателствата пред съвременното обучение по български език: използване на изследователски методи и интерактивно представяне на учебното съдържание / *Иво Панчев*

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И КУЛТУРА ПО СВЕТА

Годишна конференция на Асоциацията на българските училища в чужбина София – Бачково 2016

Предложение за адаптирани учебни програми в гимназиален курс на българските училища в чужбина / *Здравка Владова-Момчева*

ПРОЕКТЪТ „ЖИВОПИСНА БЪЛГАРИЯ“

Родопската музика и песен през погледа на Иван Вазов / *Анастасия Папагеоргиу*

РЕЦЕНЗИИ И ИНФОРМАЦИЯ

За обучението по литература, което „ухае на обич“ / *Наталия Христова*

Тържества по случай 150-годишнината от рождението на Пенчо Славейков / *Александра Антонова*

езика, изучаван от ученика, към ученика, изучаващ езика.

Този нов подход към изучаването на езика е реализуем чрез много промени, свързани със съдържателните и технологичните аспекти на обучението по български език. Комуникативният и компетентностният подход променят образа на съвременната образователна парадигма, поставяйки два основни въпроса: кои да са водещите учебносъдържателни акценти в обучението по български език за активизиране на различните параметри на комуникативната компетентност (ЕР 2006: 135 – 15) и с какви методи и похвати да се осъществява това. Безспорна в този процес е ролята на образователната технология, разбрана като система от дейности на преподаване и учене; дейности, чрез които за минимално време и със загуба на най-малко сили и средства се усвоява определено съдържание и се постигат цели, представени в ДОО и в учебните програми. К. Димчев обосновава „допирните точки на технологията с праксеологията (както „обща теория за ефективната (изправната) организация на дейността“) и я определя едновременно като реализация и конкретизация на теорията във форма, удобна за практическо използване“ (Dimchev, 2010: 121). Познаването на широк набор от образователни практики позволява избора на ефективни дидактически модели за оптимизация на педагогическата комуникация. Учебната информация осигурява добра езикова подготвеност само с помощта на адекватни дидактически процедури, които в образователния дискурс се именуват похвати, техники, практики, методически решения.

Технологичните аспекти на учебния процес по български език са обвързани с търсене на отговор на въпроса как функционират езиковите елементи и как учениците да се научат да използват функционалността на тези елементи в собствената речева продукция, както и да разбират предпочетеността ѝ в чужди речеви продукти. И в този процес специалистите по методика на обучението по български език насочват вниманието си към използването на полифункционалността на вече познати практики и вариативността на приложението им, както и към конструиране и апробиране на нови методически решения. В настоящото изследване вниманието се концентрира върху предложения за целесъобразни учебносъдържателни акценти и върху възможни технологични решения при усвояване на класовете думи с оглед на комуникативното им предназначение в текста. В последвалото изложение обект на коментар са образователни практики като:

- използването на терминологичен оптимум (във връзка с проблема за текстова свързаност в учебното съдържание по български език (V – VII клас);
- работата с алгоритъм за лингвистичен анализ на текст;
- вариативността на технологичната работа с плана на урока по български език, свързан с усвояване на местоименията като текстуиращи средства.

В контекста на разглежданата проблематика важен и същевременно сложен проблем е създаването на единен, лингвистически прецизен и методически целесъобразен спрямо целите на родноезиковото обучение терминологичен апарат. Извеждането и използването на терминологичен оптимум по определен проблем от учебното съдържание по български език предпоставя по-добра резултатност на педагогическата комуникация по няколко причини:

- осигуряват се системност и последователност в овладяването на определено учебно съдържание;
- обезпечава се еднозначността на езика на дискурса и се подпомага процесът на възприемане и осмисляне на лингвистична информация;
- спестява се учебно време от редуцията на обясненията за семантиката на различните термини и синонимните им замени;
- предпазват се от терминологично обременяване учениците.

Нееднократно са водени дискусии за съдържателните и обемните характеристики на понятийния терминологичен апарат, свързан с изучаването на текста в училище (Marovska, Bakurdzieva, 1996: 71 – 75; Stavreva, 1988: 4 – 5). Терминологичното многообразие при назоваването на едни и същи категории и явления от областта на текстова свързаност допълнително затруднява учениците. Анализът на учебното съдържание за текстова свързаност мотивира необходимостта от терминологични промени в аспекта на лингвистично прецизиране и терминологично уеднаквяване. Следващата в изложението таблица представя експлицираните на равнище учебна програма и конкретни учебници термини по въпросите на текстова свързаност; в последната графа са изведени предложения за **уеднаквяване на терминологията**, като се посочва класът, в който се предвижда усвояването на съответния термин (Dobvera, 2015: 15 – 17).

Предложения за терминологичен оптимум по проблема за текстова свързаност в учебното съдържание

Лингвистичен термин	Термин, изведен на ниво учебна програма	Термини, с които е представено понятието в информационната част на учебниците по български език по класове			Предложение за единен термин в учебния дискурс
		V клас	VI клас	VII клас	смислова свързаност [V]
Кохерентност Дълбочинна свързаност Смислова свързаност		–	смислова свързаност [VI1: 35]	–	
		–	тематична свързаност [VI2: 43]	–	
		смислово единство [V3: 11]	–	смислова свързаност [VII3: 68]	
Кохезия Конексия Повърхнинна свързаност Езикова свързаност Линейна свързаност		–	езикова свързаност [VI1: 35]	–	граматическа свързаност [V]
		–	граматическа свързаност [VI2: 42]	–	
		свързаност на думи и изречения според правилата на езика [V3: 11]	–	граматическа свързаност [VII3: 68]	

Механизми за свързаност Текстуиращи механизми Текстуиращи типове Начини за свързаност		–	вид на свързване в текста [VI1: 36 – 38] начини за свързване на изреченията в текст [VI1: 35 – 39]	–	начини за свързаност в текста [VI]
		–	–	–	
		начини на свързване на изреченията в текст [V3: 21]	–	–	
Средства за свързаност Средства за междумфразова връзка Конектори	свързващи думи в текста [VI] морфологични средства [VI] синтактични средства [VI] лексикални средства [VII]	–	–	езикови средства за означаване на сходство и езикови средства за означаване на контраст в текст [VII1: 21]	средства за свързаност в текста, свързващи думи в текста [V]
		–	–	езикови средства за свързване на изреченията в текст [VII2: 149] свързващи думи [VII2: 149]	
		свързващи думи в текста [V3: 14, 20]	–	–	
Текстови грешки Текстови недостатъци		–	текстови грешки [VI1: 37 – 38] грешки при свързването на изреченията в текст [VI1: 35, 128]	–	текстови грешки (грешки при свързване на изреченията в текст) [V]
		–	–	–	
		–	–	–	

Предложеният модел за коригиране на терминологичния апарат по проблемите на текстовата свързаност предполага, от една страна, съкращаване на термини от учебната програма (съответно *морфологични средства, лексикални средства, синтактични средства*); от друга страна – обогатяване на терминологичния апарат на учебните програми с понятията *смислова свързаност, граматическа свързаност, начини на свързаност в текста, текстови грешки*. Предложената система за терминологичен оптимум предполага запазване на предложения по учебна програма термин *свързващи думи*, като предвижда по-ранното му въвеждане (вместо в VI – в V клас); допуска и използването на синонимен на този термин – *средства за свързаност в текста*. За целесъобразно се приема усвояването на по-ранен етап от планираното по настоящите учебни програми и на термините

родови понятия – видови понятия (вместо в VI – в V клас). Приема се за методически целесъобразна и постановката на В. Владимирова, че изясняването на какъвто и да е тип функция на езиковите елементи в текста трябва да е предхождано от дефиниране на понятието функция в V клас (Vladimirova, 2006: 49). Предлага се и въвеждането на термина *текстова грешка* в V клас. Тези предложения са мотивирани от възможностите на сега действащите програми и алтернативни учебници и имат за цел (при минимум промени) да осмислят целесъобразността и ефективността на система за изучаването на частите на речта с оглед на функционалността им в текста. Спецификата на конкретната учебна ситуация, мотивирана от равнището на подготвеност на учениците, от обема на езиковия дефицит, от регионалните особености, от състава на ученическия колектив и т.н., извежда целесъобразността на паралелното съществуване на терминологичен оптимум и терминологичен минимум по разглеждания проблем от учебното съдържание (въпрос с потенциал за разработване в самостоятелен текст).

Промените в учебното съдържание закономерно се свързват със специфични технологични решения за реализирането им. Безспорна е ролята на алгоритмите в процеса на усвояване на конститутивния признак на текста – свързаността. Терминът алгоритъм според „Новый словарь методических терминов и понятий“ на Э. Г. Азимов и А. Н. Щукин означава набор от определени правила за решаване на задача; определена последователност на действията, насоки за решаване на еднотипни задачи. В методиката алгоритъмът се съотнася с инструкция, в която се представя всяко действие на обучаемите при решаване на учебна задача. Обучението по алгоритъм се осъществява с помощта на учителя или с помощта на компютърна програма (Azimov, Shtukin, 2009: 14). Целта на алгоритъма е скъсяването на пътя от ученика до крайния резултат и това е възможно, защото процедурата става в определен ред, показателите са едни и същи, повторението насочва към автоматизиране на уменията. Алгоритъмът за текстов анализ е част от системата алгоритми за фонетичен, морфемен, словообразователен, морфологичен, лексикален, синтактичен и стилистичен разбор. Опорните пунктове на алгоритъма за текстов анализ са свързани с актуализиране на знания и отработване на умения за тематичните структури и формално-езиковите характеристики на текста (Dobreva, 2015: 20 – 21). Алгоритъмът за текстов анализ може да се реализира по следния модел:

1. Определяне за коя комуникативна сфера е подходящ текстът.
2. Определяне на функцията на текста (предназначението му).
3. Определяне предмета на текста. Откриване и формулиране на тема, подтема.
4. Изработване на план на текста, посочване на ключови думи към всяка точка от плана.
5. Посочване на абзаците в текста и характеризиране на съотношението подтема – абзац.
6. Извеждане и характеризиране на поредицата от названия на централните и на епизодичните персонажи в текста, на други обекти, на мястото на действието.
7. Изброяване на начините за текстова свързаност.
8. Изброяване на средствата, използвани при съответния начин на свързване.

Предложеният алгоритъм представлява специфичен учебен модел (съобразно възрастовите характеристики на учениците) за текстов анализ, свързан в лингвистиката с разделянето на цялостния текст на съставни елементи, съотносими с различни негови равнища – смисъл, композиция, графика, езикова структура (Dimitrova, 2005: 179; Savova, 2000: 89). Предложеният алгоритъм не е инвариантен модел; в цялост или отделни негови звена могат да се включват в системата на предкомуникативните упражнения (Georgieva, 2002: 73 – 83). Тези упражнения за текстов анализ са насочени към откриване на съставните елементи (конституен-

мите) от тематичната и от езиковата (повърхнинната) структура на текста; съотнасяне на изграждащите текста части на речта с различни области от действителността; установяване на начините за свързване на конституентите, на типовете връзки; откриване на модели за препращане на информация – напред/назад в текста; установяване на спецификата на назоваване на обекти в различни по сфера на употреба текстове; извеждане на начините за обобщаване на информация в текста. Анализът концентрира внимание върху съдържателната и комуникативната структура на текста и предполага изводи за характеризирането на дадена поредица от изречения като текст или нетекст. Конкретните задачи в едно прекоммуникативно упражнение за текстов анализ представят основни действия от логиката на лингвистичния анализ на текст: откриване на предмета/предметите, за които текстът говори; характеризиране на темата, подтемите; откриване на връзки, начини и средства; посока на съотнасяне на свързаните текстови елементи; модел на свързване (обем информация, подеман и препращан от частите на речта като свързващи средства в текста); предпочитани модели за назоваване на обекти в текста съобразно неговия жанр; роля на графичното изображение в смесен текст. Паралелното концентриране на вниманието върху тематичната и формалната структура на текста позволява анализиране и съотнасяне на двата типа структури, характеризиращи текста (смислова и формална); допринася за отработване на важни текстосвързващи функции на различни части на речта и спомага за развиване на умения за автоматизираното им използване от учениците при създаване на различни текстове.

Пълния текст четете в сп. „Български език и литература“, кн. 4

Дипломатически „хватки“ от XI в.

Откъс от „Първата инвазия на норманите на Балканите (1081 – 1085) и дипломатическите ходове на Византийската империя“

Иван Симов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

В началото на XI век в Южна Италия се появили норманите, на които първоначално се гледало с известно пренебрежение. Впоследствие те се превърнали във фактор, с който трябвало да се съобразяват както германските владетели, така и византийските императори.

Могат да се открият няколко етапа на установяването на норманите в Италия, в продължение на които те влезли в различни по характер отношения с управляващите и населението на Южна Италия. Скоро след пристигането си на Апенините като поклонници норманите си изградили образ на страховити воители. Еме от Монте Касино и Гийом от Апулия съобщават за тези първи военни действия, като двата извора посочват различен противник – византийци и араби.

Събитията, описани от монаха Еме, се отнасят до военни действия срещу арабите в периода 999 – 1000 г. Той написал своята „История на норманите“ около 80 години след събитията. Произведението на Гийом от Апулия е посветено на Робер Гускар и вероятно е поръчано от неговия син Роже Борса с цел да затвърди претенциите си към наследството на баща си. Гийом написал „За делата на Робер Гускар“ към края на XI век, създавайки не просто една поема, изпълнена с похвали, а типично идеологическо съчинение. Войнските качества

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamdm@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 4/2016:

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

An Investigation of Official Corruption in Ottoman Egypt: Processes and Documents of Ottoman Administration / Linda T. Darling

РЕГИОНАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ

Черковни сметки и народни разказвателни сюжети из възрожденски Пирдоп / Георги Д. Георгиев

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Връзката между титлите на висши сановници в Българското царство и Дунавските княжества / *Тервел Попов*

Първата инвазия на норманите на Балканите (1081 – 1085) и дипломатическите ходове на Византийската империя / *Иван Симов*

ОТ ДРЕВНОСТТА ДО ДНЕС

Коварното свидетелство на Мери Ан Кларк и аферата с Йоркския херцог през 1809 г. / *Любомир Кръстев*

ПОДХОДИ В ПРЕПОДАВАНЕТО

Дилемата „Аз съм българче?!“ Добрите педагогически практики при възпитаване на патриотичното чувство у децата, родени в чужбина / *Диана Вертер*

Принос в историята на българското военно и морско образование до 1944 г. / *Маргарита Терзиева*

Александър Тацов – един от „Строителите на съвременна България“ / *Христо Темелски*

ХРОНИКА

80 години Исторически музей – Самоков / *Албена Симова*

и доблест на Робер според автора били основание за всички бъдещи териториални претенции на норманите. Гийом е силно пристрастен в отношението си към византийците, както и към всички останали врагове на Робер.

Еме от Монте Касино и Гийом представят по различен начин появата на норманите с различна датировка, но дали това са различни версии на едно и също събитие, или две отделни събития, настъпили в кратък интервал от време, е трудно да се каже.

Според Гийом при посещението си в Монте Гаргано – свещено място за норманските поклонници, където се смятало, че се е явил архангел Михаил, норманите срещнали един ломбардски аристократ на име Мелус, облечен по византийски маниер, който се оплакал от византийците: „Той се представил и казал, че е ломбард, гражданин от знатен род от Бари, принуден да напусне своята родна земя заради жестокостта на гърците“. Мелус скромно скрил факта, че в Бари е бил предводител на въстание срещу византийската власт, което продължило около година, преди да бъде потушено от византийската войска.

Съпротива срещу византийската власт в Южна Италия съществувала много преди това. Недоволството на богатите градски жители от наложените им данъци, които не оставали за нуждите на градовете, а изтичали към Константинопол или пък за поддържане на армията, която контролирала властта в техните градове, било демонстрирано по различни начини. То подготвило в немалка степен предстоящите събития.

Мелус убедил норманите да станат негови съюзници. Те се съгласили да му помогнат, при условие че първо ще се върнат в Нормандия, за да съберат още войници. Затова Гийом, който предава събитията изключително подробно, съобщава, че първият водач на норманите в Южна Италия е бил именно той.

След като успели да наберат военен контингент, норманите се върнали в Южна Италия и начело с Мелус се отправили към Апулия. Авторът предава този първоначален сблъсък с подробности и макар никъде да не е посочена конкретна дата, може да се предположи, че това вероятно се е случило „по времето на съвместното управление на Василий и Константин“, т.е. в периода 1017 – 1018 г.

Тогавашният катепан на византийските владения – Торникий, не успял да се справи успешно с опасността. Според Гийом в първия сблъсък между византийските войски, начело с Лъв Пакианий, и норманите край Аринула, близо до

бреговете на Фортора, победата се изплъзнала и на двете страни. Впоследствие, когато се присъединил и Торникий с подкрепления, норманите успели да разбият византийците и да ги обърнат в бягство, а Лъв Пакианий бил убит. Торникий успял да се спаси с бягство, а Гийом характеризира с обидни епитети военните способности на византийците и ги определя като негодни за войници.

След тази загуба последвали още две. Виждайки невъзможността да се справят, от Константинопол изпратили нов капапан – Василий Воянис, с още армия. Той управлявал най-дълго византийска Италия, като успял да разбие норманите край Кана, откъдето Мелус се спасил чрез бягство. Гийом представя битката при Кана с едно изречение и се въздържа от коментар за случилото се.

След установяването на норманите на Апенинския полуостров, като техни лидери се наложили синовете на норманския дребен благородник Танкред Отвил. Най-големите му синове – Гийом Желязната ръка и Дрого, успели да се наложат като водачи, а най-известни станали Робер Гускар и Роже, които променили посоката на действие и завладели Южна Италия и Сицилия, стремейки се да консолидират властта около своята фамилия.

На 16 април 1071 г. норманите завладели последната византийска крепост на Апенинския полуостров – Бари. Водени от Робер Гускар, те съсредоточили усилия към изпълнение на неговата амбиция да завладее територии на Балканите. Всички западни автори, насочили своето внимание към историята на норманите в Южна Италия и Сицилия, изграждат образа на Робер Гускар като идеалния владетел – невероятен стратег, войник, справедлив управник – качества, присъщи на крал.

Отново от латинските извори за завладяването на Южна Италия и Сицилия Гийом от Апулия се оказва най-подробен, като последните две книги от неговото произведение са посветени изключително на войната с Византия. Интерес представляват причините и поводът за започването на война с Византия.

Въпросът, който възниква, е как Византия реагирала на норманската опасност. Възприета е политика, напътяваща на императорското отношение към лангобардите преди царуването на Агилуф – империята не признава нашествениците и те нямат представители в Константинопол, които да представляват Робер Гускар, неговия лагер и другарите му. Отношението към норманите бързо се променя, след като начело застава Робер Гускар, и доказателство за това е кореспонденцията, която се води между него и Михаил Дука.

След завладяването на Бари през 1071 г. и до началото на инвазията на норманите на Балканите през 1081 г. Византия осъществява дипломатически контакти с норманския предводител на няколко пъти. Свидетелство за това са запазените и публикувани от Константин Самас писма. Писмата са писани от Михаил Псел по поръчение на Михаил VII Дука. Заемайки поста на секретар на императора и министър, Псел написал две писма с предложения към Робер Гускар. Михаил Псел бил един от добрите политици и писатели, човек високо образован, учител, монах, външен министър, секретар на императорите, близък с патриарсите и благородниците в столицата на Византия. Той водил кореспонденцията на василевсите с владетелите от Изтока и Запада.

Писмата не съдържат нито дата, нито подпис, нито адресат и единствено сигурно е, че са били писани след смъртта на император Диоген IV, вероятно около 1072 – 1073 г. Тези писма вече са били обект на позоваване от други изследователи, но с изключение на К. Самас и В. Василевски (последният основно се занимава с проблема на адресат), всички останали изследователи не им отделят голямо внимание. Самас приема, че адресатът на тези писма е Робер Гускар, докато Василевски допуска, че това по-скоро е руският княз Вселовод Ярославич. Становищата на учените днес неопорочно са насочени към това, че адресат на тези писма е норманският граф Робер Гускар. В първото писмо Михаил Дука, заявява какво го е накарало да потърси съюз с Робер Гускар: „Три причини ме накараха, най-благородни и премъдри владетелю, да потърся вашето приятелство и да се обърна към вас с най-добри предложения. Първата е нашата еднаква истинска вяра, благородството на

чувствата ти и накрая вашия благороден рог. Абсурдно е, по мое мнение, личност, изповядваща една и съща религия като мен, надарена със сърце както праведно, така и съвършено, и показващ великолепието на дома си, да не сме дори обединени с приятелството и съгласие“. Впоследствие в писмото са изложени мотивите защо императорът търси съюз с Робер Гискар. Императорът не пропуснал да подчертае, че с желанието си да се сроди с Гискар, му оказва голяма чест: „На владетелите на другите народи считам, че е достатъчно да им пиша, за да ги уверя в моята обич, и те приемам за голяма чест това, че аз съм готов да споделя чувствата си и да поддържам мирни отношения с тях, вместо да подклаждам спорове и да водя война. Но за благороден и мъдър военачалник реших, че мога да направя нещо повече – да се обвържа с приятелството толкова съвършено, че никой в света да не може да го счупи“. Изложението несъмнено е показател за дипломатическите и политическите намерения на императора.

След това идва и предложението на Михаил Дука да осъществи този съюз посредством женитбата между дъщерята на Робер и своя брат Константин: „Сега как ще осъществим този прекрасен брак? Аз искам да се създаде връзка и виждам една от вашите дъщери като жена на моя брат – императора Константин Порфирогенет, така че този величествен съюз да направи нашето приятелство, което ни обединява днес, неразрушимо“.

В началото на книга IV Гийом от Апулия споменава, че след като е свален от власт, император Михаил Дука станал монах, неговият брат също бил изгонен, а „дъщерята на Робер оплаквала падението на съпруга си. Този нещастник бил принуден да иде в изгнание“, като това индиректно подкрепя твърдението в писмата, че предложен за жених е братът на императора.

Възниква колебание за кого точно се е омъжила дъщерята на Робер, защото Еме от Монте Касино също предава подробно сведението за събитието, макар и малко да се различава от тези на Псел и Гийом. В своята „История на норманите“ в книга VII, глава 26, той изключително подробно описал разигралите се събития. След падането на Бари и превземането на цяла Апулия и Калабрия в Константинопол според него възникнала опасност от свалянето на Михаил Дука и след съвет от неговите приближени той изпратил посланници, които да преговарят за евентуален брак. Според Еме императорът предложил „дъщерята на херцога да се ожени за неговия син“. Робер, разбира се, бил поласкан от намеренията на императора, но той целял да получи максимална изгода от това предложение, затова първоначално отказал и върнал пратениците обратно в Константинопол. Това дава основание на някои историци да предположат, че като евентуални женихи за малолетната дъщеря са били предлагани както братът на императора, така и неговият син. Следващите пратеници на василевса вече били удостоени с положителен отговор и съюзът бил скрепен. Колия-Дермитцаки смята, че описаното от Еме е повлияно от последвалите събития – нахлуването на Балканите и войната с Византия от 1081 г. Тя смята, че отказ, не трябва да се тълкува като единичен акт, а просто като дълги преговори.

Объркването вероятно идва и от това, че малолетният син на Михаил Дука се казвал Константин, но независимо от факта за кого се е оженила дъщерята на Робер, свалянето от трона на Михаил Дука дал повод, от който се нуждаел норманският херцог, за да започне война с Византия.

Също така от писмата можем да съдим за вероятно сродяване на предишния император Роман IV Диоген с една от дъщерите на Робер Гискар. Това показва връзките, които се установили между Византия и норманите в Южна Италия и Сицилия, като Михаил Дука коментирал и разликата между двата случая: „Ако търсиш такъв вид договор, както с управлявалия преди мен, и ако синът му е бил сгоден за едно от вашите момичета, разликата е огромна както за единия, така и за другия; защото няма нищо общо между узурпатор, който е станал император, и император по рождение, между императорското достойнство и абсолютната власт на един тиранин; тяхната власт не се основава на равни начала. Аз съм легитимен

наследник на императорите, понеже аз получих наследяването на властта, докато той е потомък на чужда клонка, присадена на гървото на Ромейската империя. Бог, който е на небето, е съдия, източник на властта, която той използваше тиранично, а аз упражнявам много по-добре. Сега този съюз ще бъде за вас източник на гордост и радост и вашата гъщеря, считана за достойна за императорската кръв, легитимно ще носи своята титла и ранг“.

Сродяването с Робер Гускар се превръща във важна външнополитическа цел на византийските императори. Интересен аспект на византийската дипломация в този момент представлява уметелното използване на уговарянето на династичен брак като дипломатически ход за успокояване на напрежението, възникнало по границите на империята.

Византия е изгубила битката при Манцикерт със селджуките, година по-късно се е лишила и от последната ромейска крепост в Италия, а освен това през 1072 г. избухва и въстанието на Георги Войтех и Константин Богдин. Всички тези събития наложили да се сключи съюз с норманите и Робер Гускар, който би могъл да се възползва от създалата се ситуация и да пристъпи към изпълнение на стремежа си да нахлуе на Балканите.

Гускар, макар и да показал нагменност с първоначалния си отказ, също имал нужда да легитимира властта си над новите владения. Също така ролята му на лидер на норманите често пъти била оспорвана от норманските барони и той многократно бил зает да потушава бунтовете им. Във второто писмо Михаил Дука призовавал Робер Гускар да зачитат взаимно интересите си: „Този съюз е необходим и за двамата ни и на принципа на взаимното благо трябва да отъждествяваме съответните интереси, да третираме властта на всеки един от нас като своя собствена, а не да чакаме да го направим, когато сключим този съюз, но да го считаме за най-съвършения съюз дори преди влизането в сила и да направим един вид взаимен знак на приятелство и съгласие“. Това пожелание показва по-скоро притеснението на ромейския владетел и издава вероятно намерението му да се позове на съюза при един възникнал конфликт – вътрешен или външен.

Така тези две писма, в които се правят уговорките за брачните съюзи, предвиждани от Робер Гускар, му дават аргумент впоследствие и да обяви война на Византия, след като Михаил VII Дука е детронизиран от Никифор III Вотаниат през 1078 г. Без съмнение, когато Михаил VII Дука подписал тези писма, не си е представял, че дава оръжие в ръцете на амбициозния нормански военачалник, който ще ги използва като претекст за военна инвазия във вътрешността на империята.

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 4

Поколениято Z е най-постигащото в историята

*Откъс от „Психологически познания
за съвременните учещи в професионалните
училища на XXI век“*

Гергана Славчева

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Съвременното професионално образование поставя множество предизвикателства пред работещите в тази сфера учители. Част от тези предизвикателства са свързани с необходимостта от непрекъснато усъвършенстване на експертните познания в преподаваната предметна област. Това усъвършенстване е базисно условие за успешното изпълнение на професионалната дейност на учителите, тъй като осигурява надеждната информация, необходима за обучението на учениците, и превръща самите ученици в професионалисти. В същото време учителите се нуждаят и от актуализация на психологическите си познания за съвременните учещи в професионалните училища на XXI век. Тези познания са важно условие за осигуряването на ефективно общуване с учещите и за реализиране на образователните и възпитателните цели на обучението.

Основната част от учещи в професионалните училища са юноши на възраст между 15 и 19 години, принадлежащи към така нареченото „дигитално“ или „net“ поколение. Характерно за това поколение е, че дигиталните технологии и интернет присъстват трайно в живота им,

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Тоня Георгиева

E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактори

Николай Кънчев

0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Професионално образование“, кн. 4/2016:

МЕТОДИКА И ОПИТ

Структуриране на учебен курс в електронна среда в зависимост от стиловете на учене / *Нина Герджикова*

Технология за развиване на уменията за четене по английски език във втори клас чрез игрови методи / *Даниела Димитрова*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Стратегия за успешно представяне на учениците от IV клас на Национално външно оценяване / *Нели Стойчева*

В подкрепа на деца и младежи в риск / *Мануела Радева*

Психологически познания за съвременните учещи в професионалните училища на XXI век / *Гергана Славчева*

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

Днес представяме:

Професионална гимназия по земеделие „Стефан Цанов“ – Кнежа

Електронният учебник в обучението по математика – мотивиращ фактор за активно участие на учениците в учебния процес / *Валентина Велчева*

Добри практики в обучението по икономика / *Петя Коларова*

Здравето на нашите деца – превенция, а не след това... / *Снежана Драшанска*

Интерактивен урок по български език и литература: „Литературен съд“ върху повестта „Гераците“ от Елин Пелин / *Цветелина Мутафчиева*

оказвайки им мощни социализиращи въздействия. Съвременните юноши приемат за нормално да общуват неспонтанно с учителите чрез мрежата, да получават информация по електронен път и да търсят в интернет информацията, която е необходима при решаването на училищните задачи.

При изследване, проведено с 339 юноши на възраст между 13 и 17 години, установихме, че преобладаващата част от тях имат свободен и неограничен достъп до интернет. Те използват мрежата ежедневно, като масовото пребиваване във виртуалната среда е от два до пет или повече часа на ден. Преобладаващата част от юношите преживяват удоволствие, когато са в интернет, а за част от тях пребиваването във виртуалната среда е значима лична потребност. Интернет се явява удобно и достъпно средство за поддържане на приятелските връзки. По-голямата част от изследваните юноши смятат, че престоят в интернет не снижава качеството на учебната им дейност. Родителите на преобладаващата част от юношите не санкционират продължителното пребиваване на техните деца в интернет (Slavcheva, 2014).

Виртуалната среда оказва изключително многообразни и често пъти противоречиви въздействия върху „net“ поколението. Съществува мнението, че успехът на виртуалната реалност се дължи на факта, че „субектът“, използващ технологията, на моменти забравя истинската си позиция на потребител на една технология. Той се „потопява“ във виртуалната реалност, която има чувството, че е вътре в нея (Stoychev, 2005).

За да разберем съвременното поколение юноши, е необходимо да отчетем, че то съжителства с други поколения. Тези поколения не са строго диференцирани по дати, а са групирани според определени исторически, икономически, социални събития и научни открития. Популярно е групирането според различното отношение и възприемчивост към интернет технологията. Това групиране ни дава възможност да разберем много от различията и сходствата в поведенческите характеристики и ценностните системи на поколенията, които съжителстват в момента на планетата ни.

Поколението на родените от 1925 г. до 1946 г. е определяно като „строители“ (McCrindle, 2009). Характерно за тях е, че те са изцяло предшественици на дигиталните технологии. Двете световни войни и икономическите кризи, които ги съпътстват, са оказали силно влияние върху тях. Повечето анализатори ги представят като лоялни, патриотично настроени, желаещи да постигнат общи цели чрез съвместни дейности с други хора.

Поколението от 1946 г. до 1964 г. е определяно като „бейби-бумъри“ (McCrindle, 2009). Световните събития, които им влияят, са войната във Виетнам, аферата „Уотъргейт“, движението за правата на жените (Lancaster & Stillman, 2002), борбата срещу расовата дискриминация и Студената война, господството на социалистическата диктатура в част от европейските страни и Русия. Хората от това поколение са силно повлияни от популяризирането на телевизията в началото на 60-те години. Една част от тях сполучливо се възползват от дигиталните технологии, а останалите ги приемат с неохота. Анализаторите ги описват като уверени повече в себе си, отколкото в авторитети. Ранните представители на поколението, които са фокусирани върху успеха, оформят групата на така наречените „юпити“ (Comes & DeBard, 2004).

Поколението „X“ обхваща родените от 1965 г. до 1979 г. (McCrindle, 2009). Дигиталните технологии започват да се появяват масово в юношеските им години. Принадлежащите към това поколение с желание презгръщат технологиите, което ги превръща в консуматори. Те с удоволствие се възползват от възможностите за развлечение и комуникация, които предлагат видеоигрите, кабелната телевизия, факс-машините и персоналните компютри. Представителите на това поколение са определени като скептични и независими, те поставят под съмнение институциите и предпочитат да разчитат предимно на собствените си ресурси.

Следва поколението „Y“ – на родените от 1980 г. до 1994 г. (McCrindle, 2009). Те живеят изцяло потопени в дигиталните технологии. Отгледани са в близост до компютъра, записващото видео, 24-часовата телевизия, интернет и са най-малко манипулирани от агресивна класова пропаганда.

Учителите, които работят в професионалните училища и принадлежат към посочените поколения, могат да служат като модели на поведение за учениците, на които преподават. Многобройните професионални дейности на учителите включват общуване с различни групи ученици. По-голямата част от учениците уважават учителите и с готовност спазват указанията им. Базисно условие за това е установяването на добронамерени и искрени отношения, които провокират сътрудничество и взаимно уважение.

Следващите поколения са „Z“ и „Алфа“ (McCrindle, 2009). Поколението „Z“ са родените от 1995 г. до 2009 г. и в настоящия момент част от тях се обучават в професионалните училища. Израстването на това поколение поражда множество провокации за хората, които се занимават с неговото възпитание и образование. В частност тези провокации са и към учителите от сферата на професионалното образование. Съвсем очевидно е, че не може да се очаква от поколението на юношите, което има коренно различни комуникационни характеристики от тези на своите родители, да възприема информация и да общува по традиционен начин.

Съществуват предвиждания, че когато гнешните юноши достигнат зряла възраст, видеоизображенията ще са заместили писането и изговарянето на словото, като основен носител на съобщенията, а хората ще изживяват събитията, вместо само да ги виждат, да слушат и да четат за тях, чрез някаква развита форма на виртуална реалност (McCrindle, 2009).

В своите анализи канадският професор по мениджмънт Д. Танскот посочва, че недоверието към дигиталното поколение се дължи на непознаването му и на страха от новото и различното. Според автора осем основни характеристики определят поколението: искат свобода във всичко, което правят; персонализират всичко, с което боравят; искат прозрачност във всичко; корпоративният интегритет и отворените отношения са ключови при избора им на работно място; те искат работата, образованието и социалният живот да им носят удоволствие; това е поколение на сътрудничеството и взаимовръзките; поколение, което иска всичко да става бързо; това е поколение от новатори. Според Тансок „net“ поколението ежедневно плува в многоканална медийна среда. Отрасналите в дигиталната среда са способни в един и същи момент да общуват с приятели в социалните мрежи като Facebook, да гледат клипове или филми в YouTube, да търсят в Google помощ

Избрано

за училищните си домашни и да играят на интерактивна компютърна игра. Всичко това формира един нов тип интелигентност. Способността за визуализация и изпълняване на няколко разнородни задачи едновременно, рефлексите, периферното зрение, са значително по-добре развити у представителите на това поколение в сравнение с предишните. Дигиталните млади не се затормозяват да запаметяват информация, тъй като тя е леснодостъпна и е толкова много, че гори и да искаха, нямаше да могат да я запомнят. Четенето на художествена литература не е сред любимите им занимания и често го смятат за губене на време, интелигентността за тях е колективно свойство, а не качество на индивида, те изграждат нова форма на познание – „разпръснато познание“. Изследванията, както посочва Тапскот, показват, че интернет поколението вероятно чете не по-малко от предишните поколения, само че го прави онлайн и чете главно с цел намиране на определена информация. Всичко това оформя по определен начин младите мозъци – прави ги бързи в преработването на информация, способни за многоканално функциониране, но според критиците на това поколение и някои неврологични изследвания едва ли ги прави по-креативни, иновативни или продуктивни (Tapscott, 2008).

Някои изследователи са склонни да приемат поколението „Z“ като най-постигащото в историята (DeBard, 2004). Учениците от това поколение имат ясни дългосрочни планове за избор на точно определен университет и кариера (College, 2006). Много от тях обаче харесват училището по-малко от предишните поколения. Според други анализи представителите на това поколение чувстват силно напрежение да се изявяват и да действат. Те вярват, че дългосрочните им успехи зависят от избора, който правят днес. Според тях успехът идва само при точно планиране и влагане на усилия. Тези нагласи го голяма степен са вменени от родителите им, които са били силно фокусирани върху успеха. Поради тази причина те се чувстват напрегнати на изпити и при други форми на изпитване. Приемат, че влизането в университет изисква добри оценки и допълнителни усилия, и са склонни да изпълняват множество извънкласни дейности (Strauss & Howe, 2006). Стресът и тревожността са характерни преживявания за поколението „Z“ (Terry, Dukes, Valdes & Wilson, 2005).

Резултатите от нашето изследване показват, че около една трета от юношите демонстрират високо и много високо равнище на личностна тревожност. Повече от половината юноши посочват, че се тревожат какво ще се случи в бъдеще. Постигането на целите, свързани с бъдещето, е важен елемент от усещането им за собствено благополучие (Slavcheva, 2014).

Пълния текст четете в сп. „Професионално образование“, кн. 4